

## شناسایی و اولویت‌بندی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر قانون‌گریزی موتورسیکلت‌سواران

تاریخ پذیرش: 1398/04/17

تاریخ دریافت: 1398/01/25

سید سعید کشفی<sup>1</sup>، زهرا زارعی محمودآبادی<sup>2</sup>

از صفحه 45 تا 66

### چکیده

**زمینه و هدف:** با توجه به بالا بودن آمارهای تلفات ناشی از سوانح ترافیکی (51٪ در صحنه و 49٪ انتقال به بیمارستان) و آمارهای تخلفات جرائم راهنمایی و رانندگی، هدف از این پژوهش شناسایی و اولویت‌بندی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر قانون‌گریزی راکبین موتورسیکلت شهر تهران است.

**روش‌شناسی:** این پژوهش از نظر هدف، کاربردی است و از نظر شیوه‌های گردآوری داده‌ها، توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد. واحد تحلیل یا نمونه 90 نفر از متخلفان به قانون می‌باشند که در محدوده جغرافیایی شهر تهران مرتکب آن شده‌اند و از این رهگذر جریمه‌هایی متوجه آنان شده است.

**یافته‌ها:** براساس یافته‌های تحقیق از بین عوامل مورد بررسی؛ آشفتگی در رتبه اول؛ تبعیض دوم؛ رفاه اجتماعی سوم؛ فردگرایی چهارم؛ تربیت دوران کودکی پنجم؛ عدم آگاهی به قانون ششم؛ وضعیت خانوادگی هفتم؛ خشونت رفتاری هشتم؛ آگاهی به تأثیر قانون نهم و آگاهی به تأثیر رسانه‌ها در رتبه دهم قرار می‌گیرند.

**نتیجه‌گیری:** بر اساس نتایج حاصله با اعمال یک برنامه‌ریزی صحیح بر پایه دیدگاهی که منتج از مشکلات و معضلات موجود است و نیز با در نظر گرفتن شرایط آتی می‌توان شاهد ارتقای کیفی و کمی موتورسیکلت‌ها و کاهش معضلات آن بود؛ ضمن آنکه مناسب‌سازی وضعیت جابه‌جایی موتورسیکلت‌ها، کاهش هزینه‌های زیادی را در ابعاد مختلف که سهم عمده آن متأثر از بهبود حجم تردد در شبکه معابر است را به همراه خواهد داشت.

**واژه‌های کلیدی:** عوامل جامعه‌شناختی، قانون، قانون‌گریزی، موتورسیکلت.

1- استادیار مدیریت آموزشی، دانشگاه علوم انتظامی امین (نویسنده مسئول)، رایانامه: s\_s\_kashfi@hotmail.com  
2- دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، رایانامه: zahra44800@chmail.ir

بی‌توجهی به مقررات راهنمایی و رانندگی و قانون‌گریزی همواره یکی از علل بروز مشکلات، معضلات، و حوادث ترافیکی در همه جوامع است که بسته به بافت فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و جغرافیایی جوامع، میزان و نوع آن متفاوت خواهد بود. گرچه در بروز تخلفات عوامل محیطی نیز دخیل است. اما عوامل انسانی علاوه بر اینکه به‌عنوان اصلی‌ترین عامل بروز تخلفات است می‌تواند عامل مؤثر در جهت تعدیل و رفع سایر نواقص و کمبودها باشد (ملتفت و بیات، 1384: 25).

قانون‌گریزی به‌عنوان یک پدیده اجتماعی قابل‌بررسی در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی است. وجود چنین زمینه‌های وسیع، یافتن و تبیین قانون‌گریزی را نیز متفاوت و بعضاً دشوار کرده است. قانون‌گریزی مختص قشر خاصی نیست و دامنه آن می‌تواند تمام گروه‌های اجتماعی از تحصیل‌کرده و بی‌سواد، مسئولان نهادهای رسمی و غیررسمی، مرفهین و فقرا، و ... را دربر بگیرد. امروزه تخلف و قانون‌گریزی در تمامی جوامع با فرهنگ‌های مختلف و متفاوت و با عقیده‌های گوناگون نمود داشته و در تمامی ارکان جامعه ریشه با شاخه‌های متفاوت دوانیده است. برای مدیران یک جامعه بدیهی است که جرم و قانون‌گریزی در جامعه چه فرآیندها و عواقب منفی در پی خواهد داشت که می‌طلبد برای رفع آن تمهیدات کارشناسی صورت گرفته و با استفاده از نظرات اهل فن و متخصصان مرتبط رفع معضل شود. عامل انسانی به‌عنوان یکی از ارکان تشکیل‌دهنده ترافیک، همواره اصلی‌ترین، مؤثرترین، مهم‌ترین، تعیین‌کننده‌ترین عامل مهم عبور و مرور بوده است. آمار و ارقام نگران‌کننده حوادث که اغلب ناشی از قانون‌گریزی‌های انسانی و تخلفات رانندگی در ایران است مؤید نابهنجاری رفتاری وسیع در این بخش بوده که سالانه علاوه بر هدر دادن 8 درصد از درآمد ناخالص ملی، زیان‌های جبران‌ناپذیری در بخش آسیب‌های اجتماعی بر پیکره این جامعه وارد کرده که اهمیت بسی بالاتر از ضرر و زیان‌های مادی است (عزیزی، 12:1388).

علیرغم این‌که جمعیت کشور ما کمتر از یک درصد کل جمعیت جهان است ولی درصد تلفات جاده‌ای کشور حدود 2 درصد تلفات جهانی و یک و نیم برابر متوسط

جهانی است. طبق برآوردهای سازمان ملل متحد، تا سال 2020 آمار تلفات جاده‌ای کشورهای در حال توسعه بین 68٪ تا 80٪ افزایش می‌یابد. در صورت عدم برنامه‌ریزی شفاف بر مبنای «روش‌های علمی تجربی» تلفات جاده‌ای ایران در سال 1399 بر این اساس حدود چهل هزار نفر و مجروحین حدود 520/000 نفر خواهد بود (گزارش سازمان بهداشت جهانی، 2013).

تخلف از مقررات راهنمایی و رانندگی یکی از مسائل مهم در تمام دنیا به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه است. ایران با داشتن نسبت فراوانی 1/34 نفر مرگ‌ومیر به ازای هر 100 هزار نفر جمعیت در گروه کشورهای دارای جاده‌های خطرناک (وضعیت قرمز) قرار دارد. طبق آمار این سازمان راکبان موتورسیکلت سهم 23 درصدی از مرگ‌ومیرهای ناشی از سوانح رانندگی در ایران را دارند. این در حالی است که آمار کشته‌شدگان سوانح با موتورسیکلت در اروپا 12 درصد است.

حسب گزارش همین سازمان در نتیجه تخلفات رانندگی، سالانه 1/240 میلیون نفر جان خود را از دست می‌دهند، بین 20 تا 50 میلیون نفر مصدوم و بیش از 540 میلیارد دلار خسارت مالی به بار می‌آید و پیش‌بینی می‌شود این میزان در 20 سال آینده به دو برابر افزایش یابد (سازمان بهداشت جهانی، 2013).

ایران طی مهر و موم‌های 1384 تا 1393 بیش از 221 هزار نفر در تصادفات جان خود را از دست داده‌اند که از این تعداد بیش از 47 هزار نفر مربوط به کشته‌های موتورسواران هست و سالانه بالغ بر 18 میلیارد دلار به کشور زیان وارد شده است. در سال 1394 پلیس در ایران برای بیش از 19 میلیون خودرو و 11 میلیون موتورسیکلت، 57 میلیون قبض جریمه صادر کرده است. در شهر تهران پلیس برای خودروها و موتورسیکلت‌ها در مجموع حدود 30 میلیون قبض جریمه برای تخلفات آشکار رانندگی ثبت و صادر کرده است که 27 میلیون قبض جریمه متعلق به خودروها و 3 میلیون قبض متعلق به موتورسیکلت‌سواران هست. طبق آمار پلیس راهور تهران بزرگ در سال 1394 از مجموع 258 فقره تصادف فوتی 67 فقره و از مجموع 19876 تصادف جرحی 10150 فقره مربوط به موتورسواران هست (مرفوک پلیس راهور تهران بزرگ، 1395).

فراوانی تخلفات رانندگی توسط راکبین موتورسیکلت که قانون‌گریزی نرم محسوب می‌شود در معابر درون‌شهری و حتی برون‌شهری به حدی است که این شائبه را برای راکبین به وجود آورده که تصور کنند قوانین راهنمایی و رانندگی تنها مربوط به وسایل نقلیه خودرو بوده و موتورسیکلت از شمول آن خارج است. این پژوهش با توجه به این‌گونه قانون‌گریزی‌ها در جامعه، به این موضوع پرداخته است.

بنابراین این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال اصلی است که شناسایی و اولویت‌بندی عوامل جامعه‌شناختی به چه میزان بر قانون‌گریزی موتورسیکلت‌سواران از قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی مؤثر است؟

### مبانی نظری و پیشینه پژوهش

#### قانون

منظور از قانون در این تحقیق کلیه قوانین راهنمایی و رانندگی است که در مورد راهنمایی و رانندگی به تصویب رسیده و مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: قانون رسیدگی به تخلفات راهنمایی و رانندگی، آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی (قانون مجازات اسلامی، 1392).

#### قانون‌گریزی

منظور از قانون‌گریزی در قوانین راهنمایی و رانندگی همان قانون‌گریزی نرم هست که عبارت‌اند از: هر نوع رفتاری که قوانین رسمی جامعه را نادیده گرفته و داری ویژگی غیر خشونت‌آمیز، گاهگاهی و عمدتاً بدون مجازات یا مجازات ضعیف باشد. در نتیجه این نوع قانون‌گریزی جامعه آسیب می‌بیند. در جامعه این نوع قانون‌گریزی عمدتاً به‌عنوان جرم در نظر گرفته نمی‌شود و کمتر عکس‌العمل منفی در برابر این نوع قانون‌گریزی دیده می‌شود. این نوع قانون‌گریزی به دلیل فراوانی و سهولت در انجام بیشتر به‌صورت عرف در جامعه درآمده است. به‌طور کلی می‌توان گفت قانون‌گریزی در امور ترافیک تمام تخلفاتی است که از سوی کاربران ممکن است انجام شود (نجفی ابرندآبادی، 1381: 12).

## تخلف

تخلف رانندگی (اعمال و رفتار نابهنجار ترافیکی) یعنی رفتاری که آگاهانه یا ناآگاهانه، به اختیار و یا به اجبار، از سوی رانندگان، سرنشینان، عابران پیاده، کارگران، مأموران راه‌سازی و راهداری و یا هر فرد دیگری که در ترافیک شرکت دارد، سر بزند و خلاف قوانین و مقررات مصوب در استفاده از تسهیلات حمل‌ونقل و ترافیک باشد گفته می‌شود. پس تخلف یعنی شکسته شدن قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی (عبدالرحمانی، 1388:40).

### معنا و مفهوم قانون‌گریزی<sup>1</sup>

در جامعه‌شناسی مفاهیم مختلفی چون انحراف، جرم، بزهکاری و کجروی برای کسانی که قواعد اجتماعی را نادیده می‌گیرند، به کار گرفته می‌شود. نظم در هر جامعه‌ای مبتنی بر مجموعه‌ای از هنجارها و قواعد اجتماعی است. برخی از این هنجارها عرفی و غیررسمی و برخی دیگر رسمی است و ضمانت اجرایی دارد.

قانون‌گریزی: رفتاری است که از مخالفت با قوانین رسمی جامعه نتیجه می‌شود (کاتوزیان، 1390: 47-56).

قانون‌گریز: کسی است که با رفتار خود به صورت آگاهانه و از روی عمد، قوانین رسمی جامعه را نادیده می‌گیرد (کشفی و چهارم‌حالی، 1394: 30).

### نظریه آسیب‌شناسی اجتماعی

رویکرد آسیب‌شناسی اجتماعی به‌طور اساسی ریشه در تمثیل ارگانیک دارد برای مؤلفانی که تمثیل ارگانیک را به کار بسته‌اند اشخاص یا نهادها و یا پدیده‌هایی که در فعالیت‌های معمول ارگانیزم اجتماعی ایجاد اختلال کنند مسأله اجتماعی تلقی می‌شوند. هماهنگ با تمثیل ارگانیک به این گونه اختلال‌ها به‌عنوان نوعی از بیماری یا آسیب هم نگاه می‌شود از آنجاکه جامعه در برگزیده افرادی است که از طریق روابط متقابل اجتماعی که به یکدیگر پیوند خورده‌اند، آسیب‌شناسی اجتماعی به ناسازگاری‌های همین روابط متقابل اجتماعی که به یکدیگر پیوند خورده آن، اشاره دارد.

1 - Law- evasion

این عبارت مبتنی است بر تمثیل ناسازگاری‌های کارکردی در اندام‌های بدن. همان‌گونه که بدن انسان هنگامی که نظام‌ها، ارگان‌ها و سلول‌های ما کارکرد به‌هنجاری ندارند، بیمار می‌شود، جامعه نیز هنگامی که بخش‌هایی از آن (یعنی عناصر ساختاری و فرهنگی) برای مدت‌زمان طولانی به درستی عمل نمی‌کنند بیمار می‌شود (رایبینگتن و واینبرگ، 1382: 58).

### نظریه کنترل اجتماعی

اساس این نظریه بر این محور است که انسان موجود است دارای امیال نامتناهی و از این منظر به دیدگاه دورکیم و هابز نزدیک است. موضوع مورد نظر این تئوری این است که چه عواملی باعث محدود شدن رفتار ما گردد یا به‌عبارت‌دیگر به جای اینکه پرسیم چرا کجروی واقع شده است، باید سؤال کنیم که چرا همه مردم هنجارشکی نمی‌کنند. هیرشی عمل کجروی را ناشی از فقدان کنترل اجتماعی می‌داند. وی استدلال می‌کند آنانی که پیوند قوی با جامعه دارند، از شکستن قواعد و معیارهای آن خودداری می‌کنند و آنهایی که با هنجارهای جامعه پیوند ضعیفی دارند و یا هیچ پیوندی را با آن‌ها ندارند برای کجروی مستعدتر و آزادتر هستند. هیرشی عناصری از قبیل: دلبستگی فرد به افراد خانواده و نهادهای اجتماعی، تعهد نسبت به جامعه، مشارکت در نقش‌ها و فعالیت‌های اجتماعی و باور و وفاداری فرد به ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی و اجتماعی را پیونددهنده افراد به یکدیگر و جامعه می‌داند (ممتاز، 1381: 88).

### نظریه انگ‌زنی

نظریه انگ‌زنی ریشه در کنش متقابل نمادین داشت که توسط مید شکل گرفت و توسط شوتر توسعه یافته بود. به موازات بهره‌گیری از کنش متقابل نمادین در مطالعه فرایندهای اجتماعی مربوط به کجروی، شکاف بین دیدگاه‌های ساختاری و فرآیندی در جامعه‌شناسی وسیع‌تر گردید. روابط قدرت یکی از شرایط مؤثر بر فرآیند انگ‌زنی است. پیامدهای عمده انگ‌زنی پیروزمندانه، گسترش کجروی (کجروی ثانویه) و انتظار استمرار تخلفات است. راه‌حل‌های پیشنهادی رویکرد انگ‌زنی عبارت‌اند از: تحول در تعریف‌ها و از بین بردن فوایدی که افراد و گروه‌ها از انگ‌زنی به دست می‌آورند (ممتاز، 1381: 88). نظریه انگ‌زنی جامعه را دارای طبیعتی کثرت‌گرا فرض می‌کند یعنی

جامعه‌ای که در آن گروه‌ها و طبقات مختلف، ارزش‌ها و هنجارهای خاص خود را دارند و به تعبیری تکثر ارزش‌ها حاکم است.

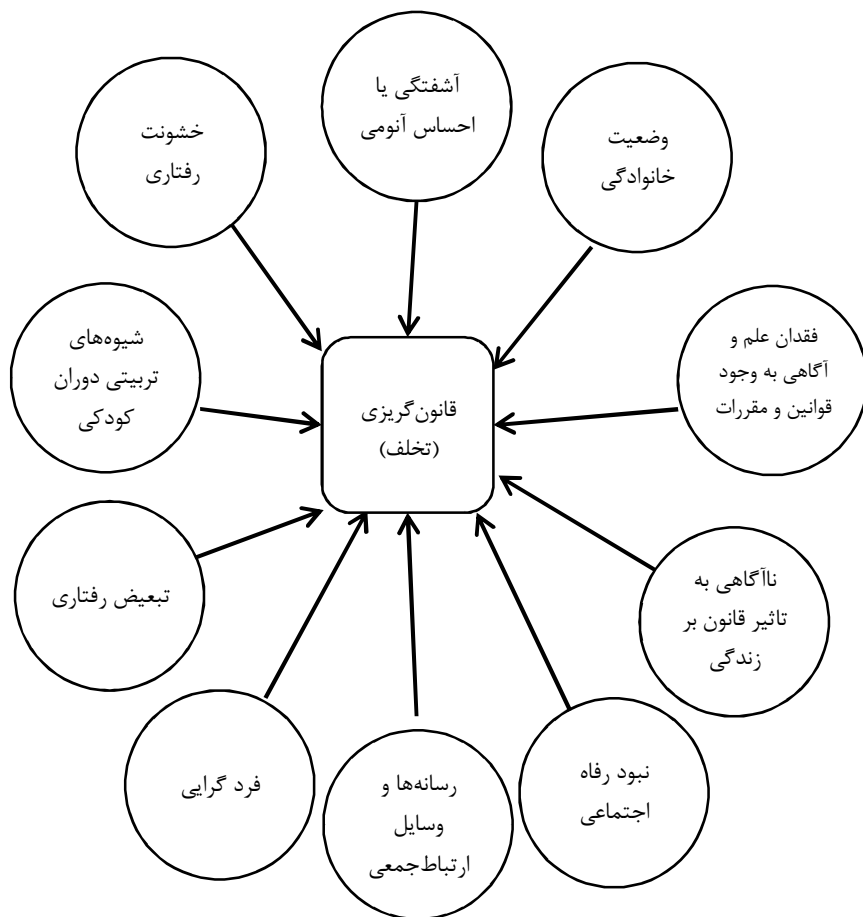
محمدی نیکو و علیمحمدی (1392) پژوهشی را با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر قانون‌گزینی در بین شهروندان شهر گرگان» انجام دادند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که بین ارتباط با دوستان و همسالان و گرایش به قانون‌گزینی ارتباط وجود دارد. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که بین میزان رضایت مردم از عملکرد نیروی انتظامی و گرایش به قانون‌گزینی، رابطه منفی و معکوسی وجود دارد. محسنی (1391)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی قانون‌گزینی و راهکارهایی برای قانون‌گرایی و نظم عمومی» با این هدف به این نتیجه رسیده است که بین ویژگی‌های شخصیتی افراد، آموزش و آگاهی افراد از قوانین، ضعف و خلأ قوانین، بی‌هنجاری، مشکلات قانون‌گزینی و اجباری بودن قوانین با قانون‌گزینی رابطه معناداری وجود دارد. دانائی فرد و همکاران (1389)، در پژوهشی با عنوان «قانون‌گزینی در ایران: تبیین نقش عوامل سیاسی، اقتصادی، قانونی، مدیریتی، اجتماعی، فرهنگی» با این هدف به این نتیجه رسیدند که برای تبیین دلایل قانون‌گزینی مانند هر پدیده اجتماعی دیگر باید از زوایای مختلف به آن نگاه کرد و بر اساس یافته‌های تحقیق به این نتیجه رسیدند که به‌طورکلی عوامل سیاسی، اقتصادی، قانونی، مدیریتی، اجتماعی و فرهنگی در قانون‌گزینی افراد جامع تأثیر گذارند. علی بابائی و فیروز جانیان (1388)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر قانون‌گزینی» با این هدف به این نتیجه رسیدند که: هرگاه عده‌ای هنجارهای رسمی یک جامعه را نادیده بگیرند ما با وضعیت قانون‌گزینی روبه‌رو هستیم. آن‌ها در این تحقیق با تأکید بر رویکردی تلفیقی و چند عاملی، عوامل مؤثر بر قانون‌گزینی را به عوامل زمینه‌ای، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی تقسیم می‌کنند. واحدی و همکاران (1388)، در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر قانون‌گزینی شهروندان» به این نتیجه رسیدند که عوامل متنوع و متعددی در فرایند قانون‌گزینی افراد نقش دارند. آن‌ها در مجموع به این نتایج رسیدند که قانون‌گرایی با عمومیت قانون، ترس از مجازات، مذهب فرد و اطاعت از قوانین از روی شناخت و آگاهی رابطه معناداری دارد. رضایی (1384) در زمینه میزان و نوع عوامل مؤثر بر قانون‌گزینی به تحقیق پرداخته است. یافته‌های به دست آمده از تحقیق وی

نشانگر آن است که احساس آنومی، میزان رواج زور در جامعه، خاص‌گرایی، تصور از میزان اعمال نظارت و اعتماد به نظام سیاسی، بیشترین تأثیر را نسبت به سایر متغیرها بر قانون‌گریزی ابزاری داشته است. متغیرهای ذکر شده در مجموع 29 درصد واریانس قانون‌گریزی ابزاری را تبیین می‌کنند. احساس آنومی، میزان رواج زور در جامعه، خاص‌گرایی، اعتماد به نظام سیاسی، تحصیلات، سن و ارزیابی از قطعیت نظام تنبیهی حدود 50 درصد واریانس متغیر قانون‌گریزی اعتراضی را تبیین می‌کنند. قانون‌گریزی اخلاقی بیش از همه تابع خاص‌گرایی، اعتماد به نظام سیاسی و سن است. متغیرهای مذکور در مجموع 15 درصد واریانس قانون‌گریزی اخلاقی را تبیین می‌کند. شاخص کلی قانون‌گریزی که از سه شاخص قانون‌گریزی اخلاقی، اعتراضی و ابزاری ساخته شده بیشترین رابطه را با احساس آنومی در جامعه داشته است. یافته‌های دیگر این پژوهش نشان داد که متغیرهای تصور از میزان اعمال نظارت، ارزیابی از قطعیت نظام تنبیهی، اعتماد به نظام سیاسی و خاص‌گرایی بیشترین تأثیر را بر شاخص کلی قانون‌گریزی دارند. عزیزی و پرتوی (1394)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مرتبط با میزان قانون‌گریزی شهروندان» به بررسی قانون‌گریزی شهروندان 15 الی 64 ساله شهر میروان و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن پرداخته است. نتایج حاصل از تحقیق گویای آن بود که میزان قانون‌گریزی افراد از حد متوسط بالاتر بوده است. همچنین نتایج حاکی از آن است متغیرهای پایگاه اقتصادی-اجتماعی، پایبندی اعضای خانواده به قانون با میزان قانون‌گریزی پاسخ‌گویان ارتباط داشته است. همچنین میزان قانون‌گریزی مردان از زنان و افراد مشاغل آزاد از مشاغل دولتی بیشتر بوده است.

هابرت و همکاران (2006) پژوهشی با عنوان «قانون‌گرایی و قانون‌شکنی: قانون‌شکنی توسط دولت در هلند و آمریکا» انجام دادند. این تحقیق به روش مصاحبه‌ای و اسنادی به وسیله سه ناظر بین‌المللی و عاملان خصوصی و دولتی نظارت شده است. محققان به این نتیجه رسیدند که در همه بخش‌های بدنه دولتی، قاعده‌شکنی صورت می‌گیرد و این‌که البته قانون‌شکنی مختص به بخش سیاسی نیست. فریر (2009) پژوهشی با عنوان «قانون‌شکنی زمانی که دیگران انجام می‌دهند» انجام داده است. این تحقیق به روش پیمایشی انجام شده است. محقق در این تحقیق به دنبال تأثیر اهمیت



مجاورت بر روی جرم بوده است. نتایج تحقیق نشان داده است که مجاورت با افراد بزهکار بر قانون‌شکنی آنها تأثیر معنی‌داری داشته است. آنها همچنین نشان دادند که تأثیر مجاورت ممکن است با سودمندی فناوری اجرایی ارتباط داشته باشد و این‌که البته منافع افراد در شکستن قانون با یکدیگر نامتجانس است.



شکل 1- مدل مفهومی تحقیق

## روش پژوهش

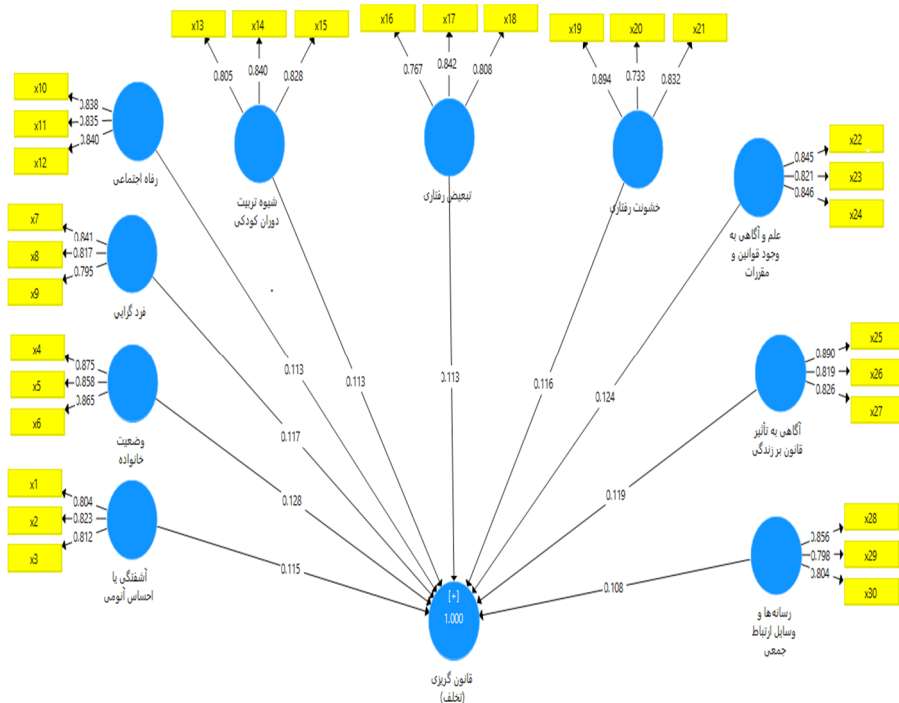
پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی-تحلیلی است که به منظور شناسایی و اولویت‌بندی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر قانون‌گریزی موتورسیکلت‌سواران شهر تهران صورت گرفته است. همچنین این پژوهش از نظر هدف کاربردی و به لحاظ روش اجرا پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش شامل موتورسیکلت‌سوارانی هستند که در یکی از روزهای هفته جهت ترخیص وسیله نقلیه خود به ستاد ترخیص خودرو مراجعه نموده‌اند که تعداد آنها 379 نفر می‌باشد. در نهایت نمونه‌ها بر اساس فرمول کوکران به 90 نفر رسید. در این پژوهش برای انتخاب نمونه از جامعه مشخص‌شده راکبین موتورسیکلت از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است.

## یافته‌ها

بر اساس یافته‌های تحقیق، آشفستگی در رتبه اول، تبعیض دوم، رفاه اجتماعی سوم، فردگرایی چهارم، تربیت دوران کودکی پنجم، عدم آگاهی به قانون ششم، وضعیت خانوادگی هفتم، خشونت رفتاری هشتم، آگاهی به تأثیر قانون نهم و آگاهی به تأثیر رسانه‌ها در رتبه دهم قرار می‌گیرند.

## ضرایب بارهای عاملی

بار عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص‌های یک سازه با آن سازه محاسبه می‌شود که اگر این مقدار برابر و یا بیشتر از مقدار 0/4 شود، مؤید این مطلب است که واریانس بین سازه و شاخص‌های آن از واریانس خطای اندازه‌گیری آن سازه بیشتر بوده و پایایی در مورد آن سازه قابل قبول است. این ضرایب در Smart Pls از طریق اجرای دستور Pls Algorithm محاسبه می‌شوند که مقدار آن در شکل زیر نمایش داده شده است.



شکل 2- ضرایب بار عاملی

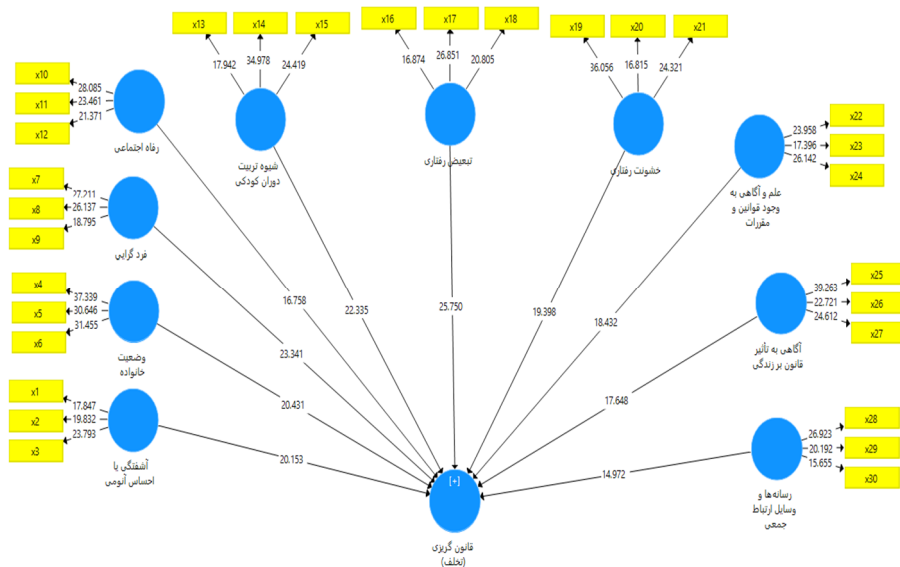
در شکل فوق تمامی ضرایب بارهای عاملی شاخص‌ها از  $0/4$  بیشتر است که نشان از مناسب بودن این معیار دارد. در صورتی که پس از اجرای مدل، با بارهای عاملی کمتر از  $0/4$  برخورد کنیم، مجبور به حذف آن فرضیه هستیم تا بررسی سایر معیارها تحت تأثیر آن قرار نگیرد.

### آزمون فرضیات

پس از بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری، مدل ساختاری و مدل کلی می‌توان به بررسی و آزمون فرضیه‌ها پژوهش پرداخته و به یافته‌های تحقیق می‌رسیم. این بررسی در معادلات ساختاری در روش PLS شامل دو قسمت به شرح ذیل است:

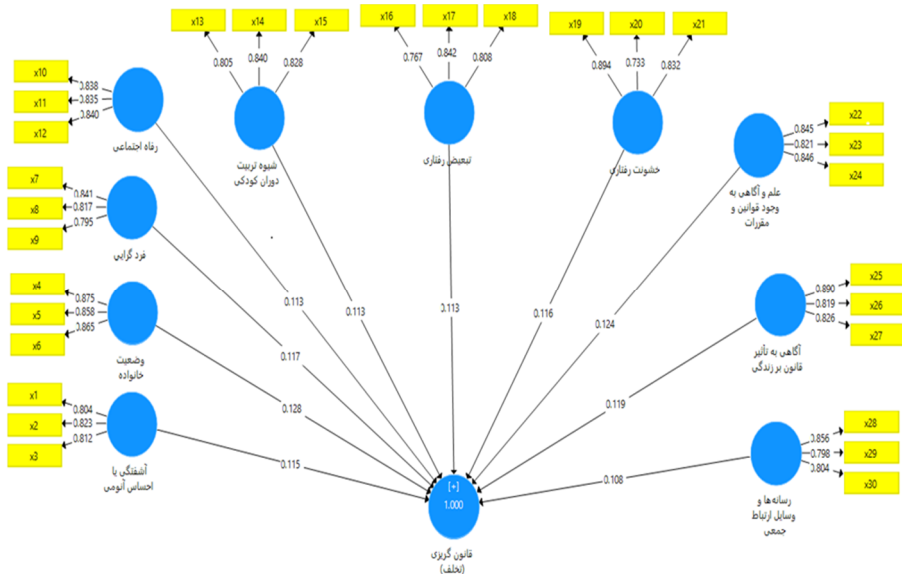
1- بررسی ضرایب معناداری Z مربوط به هر یک از فرضیه‌ها: با استفاده از ضرایب معنی‌داری مسیرهای مدل نشان می‌دهند که آیا فرضیه‌های تحقیق، معنی‌دار هستند یا خیر. برای بررسی این ضرایب باید از فرمان BootStrapping استفاده

نمود. نتیجه اجرای این فرمان همان‌گونه که در شکل ذیل آمده است، نشان می‌دهد که ضریب معنی‌داری مسیر میان متغیرهای مستقل و وابسته از مقدار  $1/96$  بیشتر است یا خیر که این مطلب حاکی از معنی‌دار بودن یا نبودن متغیر مستقل و وابسته در سطح اطمینان  $95\%$  داشته و باعث تأیید یا رد فرضیه موردنظر می‌شود که متغیر مستقل  $X$  بر وابسته  $Y$  تأثیر معنی‌داری دارد.



شکل 3- ضرایب معناداری Z

2- بررسی ضرایب استاندارد شده بار عاملی مربوط به مسیرهای هر یک از فرضیه‌ها: با استفاده از ضرایب معنی‌داری مسیر میان دو متغیر پنهان که تأثیر متغیر مستقل  $X$  بر وابسته  $Y$  مثبت و معنی‌دار است اما این‌که چه مقدار از تغییرات متغیر وابسته را متغیر مستقل تبیین می‌کند، با استفاده از ضرایب استاندارد شده بار عاملی نتیجه می‌شود. این مرحله با استفاده از دستور PLS Algorithm انجام می‌شود.



شکل 4- ضرایب استاندارد شده بار عاملی

در این مرحله با استفاده از خروجی دو دستور بالا به بررسی سوال‌ها تحقیق می‌پردازیم.

1- فرضیه اول: آشفتگی یا احساس انومی بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

جدول شماره 1- مقادیر ضریب مسیر و T-Value آشفتگی یا احساس انومی بر قانون‌گریزی (تخلف)

نتیجه	T- Value	ضرایب مسیر	عامل وابسته	عامل مستقل
تأیید	20/153	0/115	قانون‌گریزی (تخلف)	آشفتگی یا احساس انومی

با توجه به جدول فوق مشخص است که آشفتگی یا احساس انومی با ضریب مسیر 0/115 و مقدار t برابر 20/153 بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد. این یافته در سطح اطمینان 95٪ معنی‌دار است. طبق این یافته، آشفتگی یا احساس انومی به قانون‌گریزی (تخلف) می‌انجامد.

**2- فرضیه دوم:** آگاهی به تأثیر قانون بر زندگی بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

جدول شماره 2 - مقادیر ضریب مسیر و T-Value آگاهی به تأثیر قانون بر زندگی بر قانون‌گریزی (تخلف)

نتیجه	T- Value	ضرایب مسیر	عامل وابسته	عامل مستقل
تأیید	17/648	0/119	قانون‌گریزی (تخلف)	آگاهی به تأثیر قانون بر زندگی

جدول فوق نشان می‌دهد که ضریب معنی‌داری مسیر میان آگاهی به تأثیر قانون بر زندگی و قانون‌گریزی (تخلف) از  $1/96$  بیشتر است (17/648). همچنین ضریب استاندارد شده مسیر میان این دو متغیر بیانگر این است که آگاهی به تأثیر قانون بر زندگی به میزان 0/119 از تغییرات متغیر قانون‌گریزی (تخلف) را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر آگاهی به تأثیر قانون بر زندگی بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

**3- فرضیه سوم:** تبعیض رفتاری بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

جدول شماره 3 - مقادیر ضریب مسیر و T-Value تبعیض رفتاری بر قانون‌گریزی (تخلف)

نتیجه	T- Value	ضرایب مسیر	عامل وابسته	عامل مستقل
تأیید	25/750	0/113	قانون‌گریزی (تخلف)	تبعیض رفتاری

با توجه به جدول فوق مشخص است که تبعیض رفتاری با ضریب مسیر 0/113 و مقدار t برابر 25/750 بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد. این یافته در سطح اطمینان 95٪ معنی‌دار است. طبق این یافته، تبعیض رفتاری به قانون‌گریزی (تخلف) می‌انجامد.

**4- سوال چهارم:** خشونت رفتاری بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

جدول شماره 4 - مقادیر ضریب مسیر و T-Value خشونت رفتاری بر قانون‌گریزی (تخلف)

نتیجه	T- Value	ضرایب مسیر	عامل وابسته	عامل مستقل
تأیید	19/398	0/116	قانون‌گریزی (تخلف)	خشونت رفتاری

با توجه به جدول فوق مشخص است که تبعیض رفتاری با ضریب مسیر 0/116 و مقدار t برابر 19/398 بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد. این یافته در

سطح اطمینان 95٪ معنی دار است. طبق این یافته، خشونت رفتاری به قانون‌گریزی (تخلف) می‌انجامد.

**5- فرضیه پنجم:** رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

جدول شماره 5- مقادیر ضریب مسیر و T-Value رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی بر قانون‌گریزی (تخلف)

نتیجه	T- Value	ضرایب مسیر	عامل وابسته	عامل مستقل
تأیید	14/972	0/108	قانون‌گریزی (تخلف)	رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی

با توجه به جدول فوق مشخص است که رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی با ضریب مسیر 0/108 و مقدار t برابر 14/972 بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد. این یافته در سطح اطمینان 95٪ معنی‌دار است. طبق این یافته، رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی به قانون‌گریزی (تخلف) می‌انجامد.

**6- فرضیه ششم:** رفاه اجتماعی بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

جدول شماره 6- مقادیر ضریب مسیر و T-Value رفاه اجتماعی بر قانون‌گریزی (تخلف)

نتیجه	T- Value	ضرایب مسیر	عامل وابسته	عامل مستقل
تأیید	16/758	0/113	قانون‌گریزی (تخلف)	رفاه اجتماعی

جدول فوق نشان می‌دهد که ضریب معنی‌داری مسیر میان متغیر رفاه اجتماعی و قانون‌گریزی (تخلف) از 1/96 بیشتر است (16/758). همچنین ضریب استاندارد شده مسیر میان این دو متغیر بیانگر این است که رفاه اجتماعی به میزان 0/113 از تغییرات متغیر قانون‌گریزی (تخلف) را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر رفاه اجتماعی بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

**7- فرضیه هفتم:** شیوه تربیت دوران کودکی بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

جدول شماره 7 : مقادیر ضریب مسیر و T-Value رفاه اجتماعی بر قانون‌گریزی (تخلف)

نتیجه	T- Value	ضرایب مسیر	عامل وابسته	عامل مستقل
تأیید	22/335	0/113	قانون‌گریزی (تخلف)	شیوه تربیت دوران کودکی

جدول فوق نشان می‌دهد که ضریب معنی‌داری مسیر میان متغیر شیوه تربیت دوران کودکی و قانون‌گزیزی (تخلف) از 1/96 بیشتر است (22/335). همچنین ضریب استاندارد شده مسیر میان این دو متغیر بیانگر این است که شیوه تربیت دوران کودکی به میزان 0/113 از تغییرات متغیر قانون‌گزیزی (تخلف) را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر شیوه تربیت دوران کودکی بر قانون‌گزیزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

**8- فرضیه هشتم:** علم و آگاهی به وجود قوانین و مقررات بر قانون‌گزیزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

جدول شماره 8- مقادیر ضریب مسیر و T-Value رفاه اجتماعی بر قانون‌گزیزی (تخلف)

نتیجه	T- Value	ضرایب مسیر	عامل وابسته	عامل مستقل
تأیید	18/432	0/124	قانون‌گزیزی (تخلف)	علم و آگاهی به وجود قوانین و مقررات

جدول فوق نشان می‌دهد که ضریب معنی‌داری مسیر میان متغیر علم و آگاهی به وجود قوانین و مقررات و قانون‌گزیزی (تخلف) از 1/96 بیشتر است (18/432). همچنین ضریب استاندارد شده مسیر میان این دو متغیر بیانگر این است که علم و آگاهی به وجود قوانین و مقررات به میزان 0/124 از تغییرات متغیر قانون‌گزیزی (تخلف) را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر علم و آگاهی به وجود قوانین و مقررات بر قانون‌گزیزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

**9- فرضیه نهم:** فردگرایی بر قانون‌گزیزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

جدول شماره 9 - مقادیر ضریب مسیر و T-Value رفاه اجتماعی بر قانون‌گزیزی (تخلف)

نتیجه	T- Value	ضرایب مسیر	عامل وابسته	عامل مستقل
تأیید	23/341	0/117	قانون‌گزیزی (تخلف)	فردگرایی

جدول فوق نشان می‌دهد که ضریب معنی‌داری مسیر میان متغیر فردگرایی و قانون‌گزیزی (تخلف) از 1/96 بیشتر است (23/341). همچنین ضریب استاندارد شده مسیر میان این دو متغیر بیانگر این است که فردگرایی به میزان 0/117 از تغییرات متغیر قانون‌گزیزی (تخلف) را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر فردگرایی بر قانون‌گزیزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.



**10 - فرضیه دهم:** وضعیت خانواده بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

جدول شماره 10 - مقادیر ضریب مسیر و T-Value رفاه اجتماعی بر قانون‌گریزی (تخلف)

نتیجه	T- Value	ضرایب مسیر	عامل وابسته	عامل مستقل
تأیید	20/431	0/128	قانون‌گریزی (تخلف)	وضعیت خانواده

جدول فوق نشان می‌دهد که ضریب معنی‌داری مسیر میان متغیر وضعیت خانواده و قانون‌گریزی (تخلف) از  $1/96$  بیشتر است (20/431). همچنین ضریب استاندارد شده مسیر میان این دو متغیر بیانگر این است که وضعیت خانواده به میزان  $0/128$  از تغییرات متغیر قانون‌گریزی (تخلف) را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر وضعیت خانواده بر قانون‌گریزی (تخلف) تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

بر اساس یافته‌های میانگین نمره‌ی به‌دست‌آمده برای هر سوال و رتبه‌بندی آن از طریق روش Smart PLS به ترتیب سوال دهم، سوال هشتم، سوال دوم، سوال نهم، سوال چهارم، سوال اول، سوال سوم، سوال ششم و سوال هفتم در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

### بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج حاصل از تحقیق آشفتگی یا احساس آنومی از عوامل اصلی قانون‌گریزی به شمار می‌رود. همچنین یافته‌های تحقیق حاکی از این است میان آگاهی به تأثیر قانون بر زندگی و قانون‌گریزی رابطه معناداری وجود دارد به نحوی که هرچه افراد از آگاهی بیشتری برخوردار باشند ویژگی‌های قانون‌گریزی در آنها کمتر مشاهده می‌شود. در این بخش نتایج حاصل از تحقیق با نتایج آقای محسنی (1391) هم‌خوانی دارد. تبعیض رفتاری نیز از عواملی است که تأثیر آن بر قانون‌گریزی با سطح اطمینان بالا تأیید گردید. رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی نیز نقش قابل توجهی در قانون‌گریزی یا قانونمندی افراد جامعه ایفا می‌کنند. ارتباط متغیر رفاه اجتماعی و قانون‌گریزی با سطح

معناداری بالا تأیید گردید؛ به نحوی که هرچه افراد جامعه از رفاه اجتماعی بالاتری برخوردار باشند میزان قانون‌گریزی در آنها کمتر مشاهده می‌شود. از دیگر نتایج تحقیق می‌توان به رابطه میان متغیر شیوه تربیت دوران کودکی و قانون‌گریزی اشاره کرد؛ به این معنا که شیوه تربیت دوران کودکی بر قانون‌گریزی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. متغیر علم و آگاهی به وجود قوانین و مقررات از عوامل دیگری است که تأثیر آن بر قانون‌گریزی با سطح معناداری بالایی به اثبات رسید. در این قسمت نتایج حاصله با نتایج تحقیق واحدی و همکاران (1388) و هاروی (2007) هم راستا می‌باشد. متغیر فردگرایی از متغیرهای تأثیرگذار بر رعایت قانون توسط افراد شناخته شد. همچنین وضعیت خانواده و قانون‌گریزی از عوامل مورد بررسی در این تحقیق بود که تأثیر آن بر قانونمندی موتورسواران با سطح اطمینان بالایی مورد تأیید قرار گرفت. بر اساس یافته‌های میانگین نمره‌ی به‌دست‌آمده برای هر سوال و رتبه‌بندی آن از طریق روش Smart PLS به ترتیب سوال وضعیت خانواده، علم و آگاهی به وجود قوانین و مقررات، آگاهی به تأثیر قانون بر زندگی، فردگرایی، خشونت رفتاری، آشفستگی، تبعیض رفتاری، رفاه اجتماعی، رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی و شیوه تربیت دوران کودکی بر اساس نتایج حاصله حائز رتبه‌های اول تا دهم گردیدند.

### پیشنهادها

- برای مقابله با قانون‌گریزی، اقداماتی از قبیل: رعایت قوانین از سوی مسئولین جامعه و آموزش رعایت حقوق شهروندی صورت پذیرد؛
- آموزش جامعه‌پذیری مناسب و صحیح افراد، آموزش چگونگی حل اختلافات درونی به خانواده‌ها انجام شود؛
- تقویت ویژگی‌های تربیتی، شخصیتی و پیوندهای اجتماعی در بین افراد جامعه ایجاد شود؛
- به والدین در خصوص تربیت صحیح، مناسب فرزندان و چگونگی محبت و حمایت آموزش داده شود؛

- ایجاد شرایط استفاده همه افراد از امکانات، تسهیلات و ... در جامعه و برآورده شدن نیازهای اساسی و اولیه توسط دولت صورت پذیرد؛
- از سازوکارهای روان‌شناختی هنگام برخورد با رفتارهای نادرست بهره‌گیری شود؛
- آموزش ساده و صحیح قوانین و همچنین اطلاع‌رسانی از مجازات‌های اعمالی بر مجرمان داده شود؛
- انیمیشن‌های آموزش قوانین ساخت و نمایش داده شود و از ورود مطبوعات زرد (مبتذل، عامه پسند و جنجالی) به عرصه رسانه‌های کشور جلوگیری شود.

### تقدیر و تشکر

در پایان برخورد لازم می‌دانیم از پلیس راهور ناجا و ستاد ترخیص خودرو که در انجام این پژوهش ما را یاری نموده‌اند تقدیر و تشکر ویژه نماییم.

- پلیس راهور فاتب ناجا (1395). اداره شماره گذاری. بخش آمار.
- دانایی فرد، حسن و آذر، عادل (1389). قانون گریزی در ایران. فصلنامه دانش انتظامی، سال یازدهم.
- رایبگتن، ارل و مارتین، واینبرگ (1382). رویکردهای نظری هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی. ترجمه رحمت‌اله صدیق سروستانی، انتشارات دانشگاه تهران.
- رضایی، محمد (1384). میزان، نوع و عوامل مؤثر بر قانون گریزی. مجله جامعه‌شناسی ایران، شماره 3.
- عبدالرحمانی، رضا (1388). مقدمه‌ای بر درک فرهنگ ترافیک. انتشارات دانشگاه علوم انتظامی امین.
- عزیزی، سلام و پرتوی، لطیف (1394). تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مرتبط با میزان قانون‌گریزی شهروندان شهر میوان در سال 1393-94. مطالعات جامعه‌شناسی سال هشتم، شماره 29، زمستان، صص 113-133.
- عزیزی، حمیدرضا (1388). بررسی علل اجتماعی و جامعه‌شناختی قانون‌گریزی رانندگان متخلف. فصلنامه علمی ترویجی، سال پنجم، شماره 5.
- علی بابایی، یحیی و فیروز جانیان، علی اصغر (1388). تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر قانون‌گریزی. فصل‌نامه دانش انتظامی، سال 11، شماره 3.
- قانون مجازات اسلامی، 1392.
- کاتوزیان، ناصر (1390). مقدمه علم حقوق. چاپ شانزدهم، شرکت سهامی انتشار.
- کشفی، سیدسعید؛ چهارمحالی، جهانبخش و هاشمی، سیده فاطمه (1394). بررسی عوامل مؤثر بر قانون‌گریزی موتورسیکلت‌سواران تهران مورد مطالعه (پلیس بزرگراهها). پانزدهمین کنفرانس بین‌المللی مهندسی حمل‌ونقل و ترافیک، تهران: معاونت و سازمان حمل‌ونقل ترافیک.
- گزارش سازمان بهداشت جهانی (2013). ترجمه حمید سوری، دفتر تحقیقات کاربردی راهور ناجا.
- محسنی تبریزی، علیرضا (1391). تحلیل جامعه‌شناختی قانون‌گریزی و راهکارهای برای قانون‌گرایی و نظم عمومی، فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، سال پنجم، شماره اول.
- محمدی نیکو، اکرم و علیمحمدی، غلامعلی (1392). بررسی عوامل مؤثر بر قانون‌گریزی در بین شهروندان شهر گرگان. فصل‌نامه دانش انتظامی گلستان، تابستان.
- مرکز کنترل و فرماندهی راهور تهران بزرگ، 1395.

– ملتفت، حسین و بیات، بهرام (1384). بررسی میزان رضایت‌مندی شهروندان تهرانی از اجرای قانون تشدید مجازات موتورسواران متخلف. فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره سوم، سال سوم، پاییز، صص 22 - 25.

– ممتاز، فریده (1381). انحرافات اجتماعی. چاپ اول. تهران: شرکت سهامی انتشار.

65

– نجفی ابرنآبادی، علی حسین (1381). تقریرات جرم‌شناسی. دانشگاه شهید بهشتی تهران.

– واحدی، شهرام؛ بدری، رحیم و مصرآبادی، جواد (1388). بررسی عوامل مؤثر بر قانون‌گریزی شهروندان. فصلنامه پژوهشی انتظام اجتماعی، سال اول، شماره دوم، صص 38-60.

– Ferrer, R.(2009). Breaking the Law. When Other Do European Economic Review:54, P.p:163-180.

– Huberts, L. & et al.(2006). Rule-making, rule-breaking? Law breaking by government in the Netherlands and the united kingdom. Crime Law Socio Change. Vol.46, P.p:133-159.

– Lou Xin, Q.(2008). On Law-abiding and Religion. Journal of Guangxi Youth Leaders College.

*Archive of SID*